

Hramurile marilor mănăstiri din provinciile românești și sărbătorile sfinților populari – evenimente de promovare a limbii și a culturii române*

Preafericitul Părinte Daniel

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Membru de onoare al Academiei Române

De-a lungul istoriei, Biserica Ortodoxă Română a fost unul dintre factorii principali de promovare a culturii românești, deși a păstorit în vremuri grele, marcate adesea de năvăliri ale altor popoare asupra țării sau de lupte fratricide pentru tron, iar uneori de presiunea unor puteri politice străine și de agresivitatea prozelitistă a unor comunități creștine eterodoxe sau a altor religii.

Rareori Țările Române au avut perioade lungi de tihnă și, tot atât de rar, Biserica Ortodoxă a beneficiat de suficiente mijloace pentru a-și desfășura pe deplin activitatea pastorală și misionară.

Dar tocmai în mijlocul acestor încercări multiple și vitregii repetate, Ortodoxia românească a cunoscut lucrarea harului dumnezeiesc în viața ei, având adesea aceeași experiență spirituală ca Sfântul Apostol Pavel, care ne spune: „*avem comoara aceasta în vase de lut ca să se învedereze că puterea covârșitoare este a lui Dumnezeu, și nu de la noi*” (2 Corinteni 4, 7).

Astfel, îndrumând și hrănind poporul cu apa cea vie a Evangheliei și a Sfintelor Taine, apărând dreapta credință moștenită de la Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, Biserica a trăit și a transmis cultura creștină odată cu viața duhovnicească, liturgică și filocalică, cultivată îndeosebi în mănăstirile din orașe și din mediul rural, precum și în catedralele-mănăstiri de la centrele eparhiale.

Este bine-cunoscută contribuția Bisericii la promovarea culturii în viața poporului român prin înființarea de școli, copierea de manuscrise, înființarea de tipografii și publicarea de cărți, participând astfel în mod substanțial la *formarea limbii române și a conștiinței naționale*, precum și la *întărirea unității românești*, inclusiv a românilor ortodocși din provinciile aflate sub stăpânire străină.

Totodată, lucrarea Bisericii de promovare a limbii și culturii românești s-a desfășurat și în cadrul slujbelor bisericești, cu un impact mai general fiind marile sărbători care atrăgeau mulțime de popor, așa cum sunt hramurile la români.

Opera *culturală literară*, scrisă sau tipărită a Bisericii, a fost însoțită de o *cultură a tradiției orale*, manifestată îndeosebi prin slujbele de hram la care aveau acces mulțimi de credincioși. Este îndeobște cunoscut că tradiția formează baza, temelia unei culturi, în timp ce înnoirea este ceea ce se adaugă la tradiție, în măsura în care rezistă timpului.

O cultură este o construcție spirituală care începe cu temelia, cu tradiția, care asigură păstrarea și transmiterea valorilor culturii din generație în generație.

De aceea, pentru instituții importante, precum UNESCO, tradiția este considerată drept patrimoniu intangibil al omenirii, o resursă importantă și necesară pentru supraviețuirea culturilor.

*Mesaj transmis de episcopul vicar patriarhal Varlaam Ploieșteanul la manifestarea organizată de Academia Română și Academia de Științe a Moldovei cu ocazia Zilei Culturii Naționale.

(15 ianuarie 2024, Aula Academiei Române)

Episcopul vicar patriarhal Varlaam Ploieșteanul și acad. Ioan Dumitrache, secretar general al Academiei Române (Ziua Culturii Naționale, Aula Academiei Române)

La această *cultură a înțelepciunii sau a armoniei vieții*, inspirată de credința ortodoxă și pacea sufletului promovată la hramurile Bisericii, s-a adăugat adesea și *o cultură a inimii milostive* sau a *filantropiei creștine*, izvorâtă din Evanghelia iubirii lui Hristos și din Viețile Sfinților, care explică în mare parte ospitalitatea smerită și constantă a poporului român.

Această cultură românească a carității sau a dărniceiei devenea adesea o cultură a ajutorării fraterne, atunci când Domnitorii și ierarhii români ajutau alte Biserici Ortodoxe ca: Patriarhia de Constantinopol, Sfântul Munte Athos, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, mai ales în timpul dominației otomane.

Explicând credincioșilor valoarea faptelor bune și a iertării, inspirate de Evanghelia iubirii lui Hristos și de modelul de viață a sfinților, Biserica a dezvoltat și *o cultură a păcii și a reconcilierii*.

Hramurile bisericești și adunarea credincioșilor care participă la aceste evenimente se înscriu pe linia tradiției Bisericii noastre, ele au devenit un principiu dinamic de viață, nu un tezaur inert[1].

Hramul unei biserici sau mănăstiri reprezintă serbarea patronului spiritual, a ocrotitorului bi-

sericii respective, care poate fi un sfânt sau o sărbătoare, un eveniment din istoria Bisericii (*Înălțarea Domnului, Pogorârea Sfântului Duh, Adormirea Maicii Domnului* etc.)[2].

Hramurile au reprezentat pentru poporul român un prilej de comuniune și de mare bucurie duhovnicească, de sărbătoare, un important eveniment din viața comunitară, având mereu o componentă misionară și culturală[3].

În trecutul Bisericii noastre, dar și astăzi, aceste evenimente au reușit să atragă sute de mii de oameni. Aspectul practic al semnificației hramului s-a valorificat în toate ținuturile românești unde există hramuri cunoscute:

Hramul **Mănăstirii Putna**, unde se află și mormântul Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, „cea mai frumoasă icoană a sufletului poporului român”, cum l-a numit Nicolae Iorga, este locul unde, în anul 1871, au avut loc „*Prima Serbare a Românilor de Pretutindeni*” și „*Primul Congres al Studenților Români de Pretutindeni*”, organizate de poetul Mihai Eminescu, scriitorul Ioan Slavici, istoricul Alexandru D. Xenopol, compozitorul Ciprian Porumbescu ș.a., pentru a înfăptui „marea lor operă de ctitorire a conștiinței de sine a neamului românesc”.

Hramul **Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava**, care „se ține prin tradiție în 24 iunie,

unde vin mulți credincioși din Moldova și Transilvania, precum și mulți bucovineni și maramureșeni în frumosul lor port național, cu daruri tradiționale în mâini: flori de câmp, spice de grâu, crengi de tei și brad și cu numeroși copii după ei (...). Se sfințește aghiasmă, se face Sfântul Maslu pentru bolnavi, apoi se săvârșește Sfânta Liturghie arhierească pe un podium mare, în curte, în prezența mulțimii de închinători. Ochii tuturor privesc spre slujitori, în mijlocul cărora se află mitropolitul Moldovei. Cântările corului și predica mișcă inimile și scot lacrimi”[4].

Poate mai mult decât în alte așezăminte călugărești din Moldova, hramul **Mănăstirii Neamț** aduna mii de credincioși, atât pentru faima și însemnătatea lucrării duhovnicești, culturale și artistice deosebite, desfășurată aici încă din veacul al XV-lea, cât și pentru posibilitatea întâlnirii poporului cu domnul țării, Ștefan cel Mare, ctitorul mănăstirii, care era așteptat la sărbătoarea *Înălțării Domnului*, venind pe cal alb și însoțit de boierii țării, așa cum aflăm în capitolul 1, din romanul „Frații Jderi” al lui Mihail Sadoveanu[5].

Hramul Mănăstirii Sihăstria (Neamț) s-a dezvoltat datorită popularității cuviosului părinte stareț cu viață sfântă Cleopa Ilie, mai ales după anul 1947, când, dintr-un mic schit pustnicesc, Sihăstria a devenit o mănăstire misionară, căutată de mulți pelerini. Părintele Arhimandrit Cleopa avea darul de a spune lucruri profunde într-un limbaj simplu și pe înțelesul tuturor. Înțelepciunea lui venea, deodată, din multa citire a cărților sfinte, dar și din multă rugăciune și multă nevoie.

Sfatul lui duhovnicesc, argumentat cu cărțile sfinte, dădea siguranță și certitudine de adevăr intelectualului și teologului și crea bucurie și admirație în sufletul omului simplu. Zecile de mii de fii și fiice duhovnicești care au venit la chilia lui au simțit că el era aproape de orice om. De aceea, l-au ales pe el ca duhovnic, ierarhi și monahi, demnitari de stat și oameni de rând, profesori universitari și țărani simpli. El îi iubea și îi sfătuia pe toți părintește. De aceea, în mod irezistibil fiecare se bucura să-i fie fiu duhovnicesc.

Așteptat în fiecare an cu o evlavie rar întâlnită, hramul **Catedralei Mitropolitane din Iași**, ocrotită de Sfânta Cuvioasă Parascheva, pomenită la 14 octombrie, este ziua celui mai

mare pelerinaj religios din România. Cea mai amplă participare a credincioșilor (peste un milion), s-a înregistrat în anul 1996, când, pentru prima dată, a fost adusă la Iași, de la Patras, Grecia, racla cu cinstitul cap al Sfântului Apostol Andrei, Ocrotitorul României[6].

Cea mai veche așezare monastică din țara noastră, cu viață monahală neîntreruptă, **Mănăstirea Hodoș-Bodrog** (1177), are o tradiție străveche în serbarea hramului la care participă mulțimi de pelerini din toate părțile țării. Cei mai mulți participă la *Drumul Crucii*, o tradiție împrumutată din Țara Sfântă, care se săvârșește de două ori pe an, în *Vinerea Mare* și la *Adormirea Maicii Domnului*, în ajun, 14 august, după slujba de *Priveghere*.

Marele praznic al *Adormirii Maicii Domnului* este și hramul **Mănăstirii Brâncoveanu, de la Sâmbăta de Sus**. Aici, la poalele munților Făgăraș, poposesc, în fiecare an, mulțimi de pelerini din toată țara. Având o istorie dureroasă, cu care poporul s-a identificat adeseori, mănăstirea ctitorită de Brâncoveanu a fost dărâmată cu tunul de habsburgi, în anul 1785, în timpul prigoanei împotriva ortodocșilor din Transilvania. După refacerea mănăstirii (1926–1946) de către Mitropolitul Nicolae Bălan (1920–1955), al doilea ctitor, acesta a hotărât ca toate parohiile ortodoxe din Țara Făgărașului să participe la hramul Mănăstirii Sâmbăta de Sus. De aceea, chiar și în vremea comunismului, mulțimi de credincioși erau obișnuiți să vină la sărbătoarea hramului, atât pentru slujbele organizate cu mare fast, cât și pentru predicile și cuvintele de învățătură ale Mitropolitului Antonie Plămădeală și ale părintelui Teofil Părăian, încât Mănăstirea Sâmbăta de Sus a devenit un adevărat centru de spiritualitate și cultură.

Hramul **Mănăstirii Nicula**, din Transilvania, în care Ortodoxia credinței a rodit în evlavie populară un cult deosebit de bogat față de Maica Domnului este, de asemenea, bine cunoscut și frecventat de mulți credincioși.

Hramul **Catedralei Patriarhale din București**, unde se află moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou (începând cu 13 iulie 1774), este considerat unul dintre cele mai mari hramuri din țară. Proclamat drept ocrotitor al cetății Bucureștilor încă din secolul al XVIII-lea, în vre-

mea Mitropolitului Filaret al II-lea (1792–1793), Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou s-a dovedit a fi pentru locuitorii capitalei un grabnic ajutor, mai ales în vremuri de restriște.

Hramurile, ca evenimente sociale și religioase, au fost mereu un prilej de cunoaștere și cultivare a credinței și spiritualității Bisericii noastre, pentru că ceea ce trăiește și practică Biserica își are temei în învățătura Domnului Iisus Hristos transmisă prin Sfinții Apostoli. Prin urmare, este o datorie a fiecărui creștin ortodox de a-și cunoaște credința pe care o trăiește și de a da lămuriri asupra ei când este întrebat (cf. 1 Petru 3, 15).

Participând la hramuri, poporul a reușit mai ușor să înțeleagă cultul sfinților, rugăciunile pentru cei adormiți în credință, ierurgiile și rugăciunile pentru întreaga natură. De aceea, la hram se fac rugăciuni pentru bolnavi, pentru sfințirea apei, rugăciuni și privegheri de noapte, precum și slujbe de pomenire a ctitorilor și a binefăcătorilor sfântului lăcaș.

În Ortodoxie rugăciunile pentru cei adormiți în Domnul sunt expresia cea mai reală și profundă a iubirii izvorâte din credința în Învierea Domnului Hristos, Care a spus: „*cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi*“ (Ioan 11, 25), chiar dacă va muri cu trupul, va trăi cu sufletul.

Mulțimea credincioșilor care participă la hramuri sunt activi prin rugăciunea și mărturisirea comună a credinței, prin pomelnicele și darurile (prescurile) aduse la Sfânta Liturghie pentru cei vii și pentru cei adormiți în Domnul, prin milosteniile săvârșite în numele lor, prin spovedania și împărtășirea cu Sfintele Taine.

La astfel de întâlniri s-au constituit într-o formă artistică și s-au transmis marile balade sau legende populare despre zidirea unor străvechi mănăstiri, precum: *Balada Mănăstirii Argeșului*, ori *Legenda Mănăstirii Putna*.

Hramurile au fost, de asemenea, în toate cele trei provincii istorice românești, izvoare de formare și întărire a conștiinței unității de credință și de neam, de luminare a idealurilor naționale de libertate și unitate a poporului român.

Privite în ansamblu, hramurile marilor mănăstiri au lăsat urmașilor o moștenire valoroasă, concretizată nu doar în păstrarea și transmiterea dreptei credințe, ci și într-un bogat patrimoniu cultural, lingvistic și social. Influența acestor evenimente asupra credinței, vieții și culturii naționale a fost benefică până în ziua de astăzi.